Da norsk hemostase- og tromboseforskning lå på verdenstoppen

Helge Stormorken

Blodig alvor

En kavalkade med glede og sorg. 194 s, ill.
Sandvika: Eget forlag, 2013. Pris NOK 250
ISBN 978-82-303-2354-0

Dette er historien om Institutt for tromboseforskning, og den er viktig. Stormorken er en fremragende forsker innen hemostase og trombose. Hardt arbeid, stor oppfinnsomhet og redelighet preget hans ledelse av Institutt for tromboseforskning ved Rikshospitalet fra 1963 til 1980. Instituttet sto for grunnleggende forskning og var en uttlekningsanstalt for toppledere innen norsk medisin. Selv peker han på den legendariske Paul Owren som spydspissen. Det er korrekt. Owren er utvilsomt en av de mest begavede og djerveste personligheter i norsk medisin i forrige hundreår. Men Stormorken var personen som kunne mestre hverdagen og styre ballen i mål gang på gang.

Over de første 100 sidene presenterer han instituttets historie fra opprettelsen i 1956 til innlemmelsen i en ny organisasjon. Det er norsk vitenskapshistorie og særdeles viktig å få dokumentert. Stormorken viser på en overbevisende måte at dersom forskningsspørsmålene er gode og vettet av første klasse, kan det skapes fremragende forskning til tross for sparsomme midler og pinlig mangel på støtte fra Rikshospitalets ledelse – i en tid da Oslo var et mekka for forskere innen dette feltet. Når vi nå vet at Stortingets bevilgninger til Rikshospitalet i de årene forutsatte at betydelige midler skulle brukes til forskning og undervisning, blir det enda tristere å lese om hvordan instituttet slet for å få endene til å møtes.

Forfatteren vil imidlertid mer. Bakerst er det en selvbiografi på 50 sider som er sjarmerende og leseverdige. Han kommer fra enkle kår og har ikke glemt det. Levende forteller han om samhold og slit på en gård der jordene var så bratte at høyvogna måtte ha ørsmå hjul for ikke å rutsje utfor. I 1940 er han 18 år gammel og blir vitne til de harde kampene i Kvam. Det er dramatisk og godt fortalt.

Problemet er de 20 sidene i midten, som forfatteren har kalt *Tanker og meninger om dette og hint*. Her uttaler han seg i tabloid form om for mange emner. Ungdommen holder ikke mål, og pinlige personutfall blandes med islamofobi. Dette skjemma en ellers leseverdig bok. Forfatteren har utgitt boken på eget forlag, og her ligger nok mye av forklaringen. En forlagskonsulent ville ha vært til stor hjelp. Boken inneholder også flere irriterende redigeringsfeil.

Jeg anbefaler likevel boken som et viktig kildeskrift for norsk hemostase- og tromboseforskning.

Stein A. Evensen

Professor emeritus, Universitetet i Oslo

Offentlig helsevesen og alternativ medisin i Norge gjennom 200 år

Bente Gullveig Alver, Teemu Sakari Ryymin,
Tove Ingebjørg Fjell

Vitenskap og varme hender

Den medisinske markedsplassen i Norge fra 1800 til i dag. 322 s. Oslo: Sap – Spartacus
Forlag, 2013. Pris NOK 329
ISBN 978-82-304-0073-9

Målgruppen er stor og omfatter både helsepersonell, journalister og andre som er opptatt av helse spørsmål. De tre forfatterne beskriver på 321 sider utviklingen av den medisinske markedsplassen siden 1800-tallet og frem til i dag. To av forfatterne er kulturforskere, og den tredje er historiker med minoritetshelse som spesialområde.

Forfatterne beskriver utviklingen av moderne medisin fra ca. 1800 da det kun var noen få leger i Norge, via etterkrigstidens oppbygging av et offentlig helsevesen, frem til dagens situasjon med en sterk pasientautonomi og der utøvelsen av alternativ behandling er lovregulert.

Gjennom hele boken beskrives også den folkelige behandlings-tradisjonen, og kjente helbredere som Marcello Haugen og «Losen» har fått egen omtale. Utviklingen følges kronologisk, og dette er en god gjennomgang av hvordan helsevesenet har utviklet seg. Forfatterne beskriver også mindre ærerike kapitler i vår medisinske historie, for eksempel tvangssterilisering som startet med steriliseringsloven i 1934, og som omfattet blant annet psykisk utviklingshemmede kvinner og tatere.

Likevel er det mest interessante beskrivelsen av forholdet mellom det offentlige helsevesenet og utøverne av folkemedisin og alternativ medisin. Forfatterne gir en utførlig omtale av hvordan de ulike delene av helsesektoren har forholdt seg til hverandre og påvirket hverandre opp gjennom historien. Innhold og endring av sentrale deler av lovverket beskrives også, for eksempel kvakksalverloven og lov om alternativ behandling fra 2004. Dette gjør teksten leseverdige og aktuell for mange som arbeider innenfor helsevesenet.

Fremveksten av moderne vaksiner har fått bred omtale og likeså vaksinemotstanden fra de alternative miljøene. Her savner jeg likevel en kommentar om situasjonen fra de siste årene der leger og forskere har engasjert seg på begge sider i debatten om vaksiner mot HPV og svineinfluensaen.

Selv om apotekenes rolle i utviklingen av den medisinske markedsplassen blir nevnt, hadde jeg ønsket en mer utdypende omtale her. Mange remedier anbefalt av folkelige helbredere og alternative utøvere selges via apotek, og apotekerne har også selv produsert slike midler. I boken omtales et delvis konfliktfylt forhold mellom leger og apotek, særlig eksemplifisert ved salg av såkalte arkana-medisiner eller patentmedisiner på begynnelsen av 1900-tallet. Det forfatterne ikke nevner, er at mesteparten av askeavkoket som ble solgt her til lands, skjedde over disk fra apotekene.

Jeg kan anbefale boken til alle som er interessert i medisinsk historie.

Stig A. Bruset

Fastlege, Regnbuen Helseneter
Lierskogen